

A mesterséges intelligencia emberi arca

Csepeli György

ELTE Társadalomtudományi Kar, Szociológiai Doktori Iskola, Interdiszciplináris Társadalomkutatások Program,
Budapest, Magyarország
E-mail: csepeli.gyorgy@gmail.com

Beérkezett: 2022. június 11.; elfogadva: 2022. július 26.

Összefoglalás

A cikk az emberi intelligencia és az ember által létrehozott mesterséges intelligencia párhuzamaival, összefonódásaival foglalkozik, áttekintve a mesterséges intelligencia kialakulását a Turing és Neumann által fémjelzett kezdetektől a megismerésben és a cselekvésben az ember versenytársaként fellépő autonóm „Robot sapiens” megjelenéséig. A digitalizáció és a datafikáció által teremtett techno-ökológiai környezetben az erős mesterségesintelligencia-programok behatolása a társadalomba a rendszerszintű és életvilágszintű működések átalakulását eredményezik. A veszély a machináció létrejöttével a társadalom totális ellenőrzésére alkalmas adatalapú megfigyelő rendszer megjelenésében van, mely a hagyományos diktatúrákkal ellentétben a megfigyelték aktív közreműködésére épít. A machináció ellenszere a „merj élni!” nietzschei parancsa, mely a létfelejtés által értékek és értelmek keresésére int.

Kulcsszavak: evolúció, intelligencia, digitalizáció, datafikáció, Turing-teszt, Robot sapiens, machináció, reziliencia

Artificial intelligence’s human face

György Csepeli

ELTE Faculty of Social Sciences, Doctoral School of Sociology, Interdisciplinary Social Science Research Program,
Budapest, Hungary

Abstract

The paper discusses the parallels and confluences between human intelligence and artificial intelligence created by human intelligence. The paper reviews the development of artificial intelligence from the beginnings by the works of Turing and Neumann till the emergence of the autonomous robot sapiens that will likely be in cognition and action challenger of the human being. Artificial intelligence programmes initially were able to solve simple tasks defined by men. Well known examples of the early successes of the artificial intelligence programmes had demonstrated in chess, go and Jeopardy the dominance of these programmes over human intelligence. Programmed by natural language strong artificial intelligence programs able to learn and deal with uncertainty had emerged later. These programmes were successfully connected to the internet based network of people and things. Without strong artificial intelligence programmes no autonomous operation of robots can be expected in cognition and action. In the new techno-ecological environment created by the digitalisation and datafication the intrusion of weak and strong artificial intelligence programmes into the society has resulted profound transformations in the system and in the life-world. Artificial intelligence will likely transform the areas of economy, commerce, transport, politics, culture an education, internal and external security, media and finances. The intelligent autonomous communication bots and action robots change the social life of people including the social and sexual life, enhance the level of services such as health care, and entertainment. All programmes set for the system and life world pass easily the Turing test that raises the problem of the boundaries between human and artificial intelligence. Machines seem as humans and humans seem as machines. The real danger of the digital transformation of society is the emergence of a total surveillance system that in contrast with the dictatorial regimes installs control and repression with the consent of the people using the services of the the digitalised system and life world operations. The threats of the total surveillance system or “machination”, however, can be fended off by fulfilling the command of “Dare to live!” suggested by Friedrich Nietzsche.

Keywords: evolution, intelligence, digitalisation, datafication, Turing-test, robot sapiens, machination, resilience

A mesterséges intelligencia az emberi intelligencia teremtménye, melynek fejlődésének csak a kezdetén vagyunk. Az emberi intelligencia a földi élet regényének utolsó fejezetében a Földön megjelent ember túlélési csomagjának része, mely lehetővé tette a megmaradást és gyarapodást a természeti környezet viszonyosságai között (Smith–Szathmáry 2012). Az ember különlegessége az információk átörökítésének kettős úton történő átörökítése. Az egyik út a géneken keresztül vezet, melyek egyike az egyik nemzedékről a másikra átviszi az emberi test sajátosságait meghatározó biológiai információkat. A másik út a mémek útja, mely a nemzedékek kulturálisan meghatározott identitásának folyamatosságát biztosítja. A két út együttesen biztosítja az Ember 1.0 helyét a világban, melynek testi megnyilvánulásai a kezek és a lábak specifikációja, a kéz hüvelykujjának szembefordíthatósága, a gégefő és a szájpadlás közötti hasadás, a legfőképpen a születést követő fejlődés következtében jelentősen megnövekvő agy s a benne szövődő végtelen kapacitású neuronok közötti hálózat.

A testi változások biztosították a nyelv és a kooperáció megjelenését, ami által lehetővé vált az ember térfoglalása a világban, mely messze több, mint az állatok természeti környezethez való alkalmazkodása. Az intelligencia szerepe ebben a folyamatban kulcsfontosságú, mivel az agyból vezérelt intelligencia funkciók nélkül lehetetlenné válna az emberi szervezet számára a változások felismerése és a változásokhoz való alkalmazkodás. Az intelligencia működésének első lépése az érzékelés és észlelés, melyet követ a megértés, majd a cselekvés. A cselekvés lehet sikeres vagy sikertelen, aminek következménye a sikeres cselekvések megismétlését, a sikertelen cselekvések gátlását eredményező tanulás. A kiértékelés két részből áll. Az egyik rész a verifikáció, melynek alapján a cselekvő beláthatja, hogy megfelelően értette-e meg a változás természetét, míg a másik rész a validáció, melynek révén a cselekvő eldöntheti, hogy megfelelő volt-e a reagálása. Az emlékezet tárolja a korábbi cselekvések következményeit, melyek alapján lehetővé válik a jövőbeli változásokra való felkészülés, a valószínűségek beszámítása alapján történő előrejelzés. A nyelv által teremtett sajátosan emberi valóságban az egyének intelligenciája által létrehozott tudás megosztható más emberekkel, éljenek akár a jelenben, akár a jövőben.

A problémamegoldó intelligencia általános elméleti modelljét Alan Turing brit matematikus írta le, melyet matematikai számítási eljárások, algoritmusok pontos leírására, tágabb értelemben mindenfajta gépies problémamegoldó folyamat leírására alkalmas modellként képzel el. A modell elemeiként Turing az adatbevitt, a memóriát, a vezérlést és az eredményt (outputot) azonosította. Turing 1936 és 1938 között Princetomban tanult, ahol találkozott Neumann Jánossal, aki a princetoni Institute of Advanced Study állandó professzora volt. Turing elméleti modelljével megismerkedve Neumann 1944-ben megalkotta a világ első számítógépét, mely elektronikusan működött, kettős számrendszert használt, és volt

benne aritmetikai egység, központi (műveleti) vezérlőegység, memória, valamint egy bemeneti és egy kimeneti egység. Ez a gép lett az archimédeszi pont, melyen a később megindult mesterségesintelligencia-fejlesztések megvetették lábukat.

A számítógépekbe telepített korai mesterségesintelligencia-programok algoritmusai emberek által meghatározott egyes feladatok elvégzését tették lehetővé a számítógép adta szinte végtelen kombinációs lehetőségek kihasználása révén. A feladatok egyszerűek, rutinszerűen ismétlődőek voltak, melyeket emberek is megoldhattak. A különbség abban volt, hogy a számítógépek nem fáradtak, működésük mentes volt a szeszélyektől és az emberekre jellemző egyéb lelki eredetű zavartól. Sokkot váltott ki a sakkozók nemzetközi közösségében, amikor 1997-ben a Deep Blue program legyőzte Garri Kaszparov sakkvilágbajnokot. Ugyancsak nagy feltűnést keltett, amikor az IBM Watson nevű kérdésekre válaszoló programja 2011-ben a Jeopardy nevű kérdezz-felelek versenyben a verseny két emberi szereplője, Brad Rutter és Ken Jennings elől elnyerte az 1 millió dolláros sikerdíjat. A siker jelentőségét növeli, hogy annak idején szó sem lehetett az internetre való kapcsolásból adódó többlettámogatásra, az emberekkel szemben győztes gépi intelligenciák kizárólag saját forrásból táplálkoztak.

Gyakorlati felhasználásban a kezdeti mesterségesintelligencia-programok jól teljesítettek (és teljesítenek mind a mai napig) információs szolgáltatásokkal kapcsolatos munkakörök ellátásában, sport- és időjárás hírek írásában, slágerek, szappanoperák szövegeinek előállításában, hírek és álhírek gyártásában, valamint logisztikai műveletek vezénylésében.

A mesterséges intelligencia fejlesztésében exogén és endogén tényezők megjelenése okozta a forradalmi fordulatot. A világ minden pontján elérhető, egyre nagyobb adatkapacitású elektronikus hálózat megjelenése következtében egyre több társadalmi működés váltott részben vagy egészben színteret, átlépve a fizikai valóság tereiből a virtuális valóságba. Minden, ami a digitális térbe került, nyomot hagyott maga után, adatként elraktározódott. A digitalizáció és a datafikáció a mesterségesintelligencia-fejlesztések számára az összekapcsoltság és a korlátlanul megnövekedett hatalmas memóriakapacitás révén óriási lehetőségeket teremtett (Mayer-Schönberger–Cukier 2014). Az új programok túlléptek az egyszerű és rutinszerűen megismétlődő feladatok megoldására alkalmas algoritmusok fejlesztésén, és az emberi intelligencia komplexebb megnyilvánulásait, a természetes nyelvekkel végzett műveleteket, a megértést és a felismerést, a bizonytalanságok kezelését, az előrejelzést, a kétség és a kíváncsiság beépítését vették célba.

Turing annak idején elképzelt általános problémamegoldó gépének hatékonyságát egy elképzelt teszttel akarta volna mérni. A teszt abból áll, hogy egy kérdező írásban kérdéseket tesz fel két kérdezettnek, melyek egyike ember és a másik csak válaszoló gép. Az öt percig tartó folyamat során mind a gép, mind az ember arról győzködi

a kérdezőt, kérdéseire a válaszokat nem gép, hanem ember adta. Ha a kérdező öt perc kérdezősködés után sem képest eldönteni, hogy a két válaszoló közül melyik a gép és melyik az ember, akkor a gép sikeresen átment a Turing-teszten.

A Turing-teszt zárójelbe teszi azt a nem jelentéktelen kérdést, hogy ki a kérdező. A kérdezők nyelvi és tárgyi tudása igen változó, amit a teszt alkalmazása során kontrollálni kell. A gyakorlatban az egyre fejlettebb MI-programok nap mint nap szembenéznek a Turing-teszttel, felvetve, hogy a jövőben az intelligenciák versenyében a mesterséges intelligencia vagy a természetes, emberi intelligencia fog-e győzni.

A megállíthatatlanul fejlődő mesterségesintelligencia-programokkal működtetett Robot sapiens egyre autonómbbá válik, s egyre inkább hálózatosodik. Ennek következtében a Robot sapiens élete egyre több területén megjelenve mind a megismerésben, mind a cselekvésben átveszi a Homo sapiens helyét. A robotok megbízhatóbbak, kiszámíthatóbbak, hatékonyabbak, mint az ember, de versenyelőnyüknek vannak határai. Nem éreznek, nem nevetnek, nincs büntudatuk. Komoly veszélyek forrása lehet, ha autonóm működésükbe nem épülnek be fékek, melyek hiányában korlátlanul pusztíthatnak.

Az emberi térbe került, különféle tevékenységeket végző robotok antropomorf fantáziákat beteljesítve kíváltképpen alkalmasak Pygmalion-hatás kiváltására. Ezt a hatást használják ki a természetes nyelveken (ma még inkább angolul) elérhető különböző társalkodó, tanácsadó, ügyintéző bot-ok, valamint a szexrobotok, melyek piaca non-lineárisan bővül.

Az erős mesterséges intelligencia behatárolása a társadalomban a digitalizáció és a datafikáció együtteseként megvalósuló digitális transzformációként írható le, mely radikálisan átalakítja mind a társadalom rendszerszintű működéseit, mind az életvilágot, ahol a társadalom tagjainak mindennapjai zajlanak.

A rendszerszerű működések gazdaságot érintő digitális átalakulása az ipar 4.0-ban, és a hozzá kapcsolódó logisztikai, termelési, kereskedelmi, szolgáltató- és marketingfunkciók egész sorában nyilvánul meg. A mesterséges intelligencia a közlekedésszervezés és -tervezés már ma is nélkülözhetetlen eszköze, de a jövőben az autonóm járművek megjelenésével ma még beláthatatlan közlekedési változásokat indíthat el. E változások terepe az „okos város”, mely lakóinak kényelmet, hatékonyságot, zökkenőmentes lakhatást, közlekedést, vásárlást biztosít. A banki, tőzsdei, biztosítási és egyéb pénzügyek intézésében a mesterségesintelligencia-programok hatalmas segítséget jelenthetnek a felhasználóknak, akik döntései a következményeket tekintve biztonságosabbá válnak, csökkentve a ma nem ritka hitelválságok, pénzügyi katasztrófák bekövetkezésének valószínűségét.

A biztonság területén a mesterségesintelligencia-alkalmazások alapvetően megváltoztatják a belső és a külső

biztonságot garantáló feltételeket. A mesterséges intelligencia a nagy és egyre bővülő kriminológiai adatbázisok adta analitikai lehetőségeket kihasználva páratlan hatékonyságú eszközt ad a bűnüldöző, elhárító, információszerezésre szakosodott szervezetek számára. A robotizált tartalom-előállítás már a gyenge mesterségesintelligencia-programok számára sem volt megoldhatatlan feladat. A társadalmi média korában, amikor a felhasználók önmaguk határozhatják meg, hogy mivel, mikor, miről akarnak kommunikálni, s konvergálódik a tartalomfogyasztói és tartalom-előállítói szerep, a szöveg- és képelőállító robotok könnyedén átmennek a Turing-teszten, ami rombolja a társadalmi nyilvánosságot, rontja a társadalmi látásviszonyokat. A digitális átalakulás mélyrehatóan érinti a politikai működéseket, megkérdőjelezi a demokráciával kapcsolatos korábbi felfogásokat, közvetlen kapcsolatot teremt a választókkal és az ő képviselőikre aspiráló politikusokkal mind országos, mind lokális szinten.

A digitális közigazgatás leegyszerűsíti az állam és polgárai közötti viszonyokat, az állam és polgárai között létesült digitális kapcsolat során keletkező hatalmas adattömeg alapján megvalósulhat az állampolgárok nem feltétlenül üdvös kategorizációja állampolgári érték alapján, mely a hitelképességet, a lojalitást és a részvételi aktivitást mutatja. Mindez elképzelhetetlen a digitális átalakulást megelőző jogi szabályozás átalakítása, a virtuális térhez való igazítása nélkül (Gyekiczky 2020).

Az életvilágban a legátfogóbb változásokat az egészségügyben idézi elő a digitális átalakulás. A múltokban megjelennek az intelligens robotok, a kórházakban az ápolási feladatok ellátását az emberi személyzettől ugyancsak robotok veszik át. A mesterséges intelligencia analitikai képességeire épülő diagnosztika a betegségek pontos, időben történő felismerését teszi lehetővé, amit megtámogatnak a testre elhelyezett testállapotmérő eszközök adatai. A génterápia az egyénre szabott kezelést teszi lehetővé tömeges nagyságrendben.

A testi bajok megelőzése, bekövetkezésük után történő kezelése, gyógyítása a digitális átalakulás már ma is megnyilvánuló sikereinek egyike. Hasonló lehetőségek rejlenek a modern társadalom felfelőlő szövegeiben lelki bajaikkal magukra hagyott férfiak és nők megsegítésében. Az alkoholizmus, a szerhasználat, a kiüresedett élet kényszeres tartalmakkal való feltöltése, a digitális térbe áttért társkeresés, a hálózatban elérhető végtelen számú szórakoztató lehetőség okozta lelki nehézségek megoldatlansága a társadalom dezintegrációját, az anómia tömeges megjelenését idézi elő. A megoldást nem jelentheti a digitális transzformáció előtti állapotok visszaállítása, az út nem hátra, hanem előre kell vigen. Ezen az úton van a kooperáció, a pozitív segítő erőket egyesítő crowdsourcing, a segítő mesterségesintelligencia-alkalmazások arzenálja. A jövő múlik azon, hogy sikeres lesz-e az oktatás és a nevelés átvezetése az új, digitális világba, melybe ha valaki belép, elveszti a kapcsolatát a múlttal, hacsak nem talál olyan platformokra, amelyek

erősítik identitását, beágyazzák életét a kultúra múltat és jövőt összekötő folyamatosságába.

A mesterséges intelligencia társadalomba való behatolása legnagyobb kihívása a munka világát érinti. Már a gyenge mesterségesintelligencia-alkalmazások említésekor is utaltunk arra, hogy a rutinszerűen végett, kognitív egyszerű munkatevékenységeket az embernél hatékonyabban tudják végezni a mesterségesintelligencia-alkalmazások által vezérelt megismerő, kommunikáló és cselekvő robotok. A hálózati hozzáférés által biztosított erőforrások által megtámogatott erős mesterségesintelligencia-alkalmazások a bonyolult munkatevékenységek irányában tovább szélesítik az ember helyett elvégezhető munkák körét a szórakoztatásban, üzleti életben, a közigazgatásban, a kereskedelemben, a biztosítási szakmában, de még az oktatásban is.

A digitális átalakulás által elpusztított emberi munkák helyébe azonban új, a digitális átalakulás által teremtett munkák keletkeznek, melyek az emberi és a gépi intelligencia párbeszédén, kooperációján alapulnak. Az adat-elemzők, az algoritmusfejlesztők, a gépi tanulás szakértői, az információs biztonsági szakértők, a robotika-mérnökök, a rendszerkarbantartók, tudásmenedzserek, digitális pedagógusok nélkül a digitális transzformáció folyamata mind a rendszer, mind az életvilág szintjén megakad (*Harari 2017*).

Felmerül persze a kérdés, hogy az új munkakörök betöltői ugyanazok lesznek-e, akik a digitális átalakulás következtében elveszítik munkahelyüket, vagy nem találnak többé maguknak a képességeiknek megfelelő munkát. Egyértelműnek tűnik, hogy az átképzés nem lesz megoldás, a digitális átalakulás következtében a munkaerőpiacról kiesett férfiak és nők tudása nem lesz elegendő ahhoz, hogy az új munkaköröket betöltsék, melyek a fiatal, magasan képzett és magukat folyamatosan továbbképző „digitális bennszülöttek” számára fognak megyni.

A „Robot sapiens” mindazokat a munkaköröket átveszi a Homo sapienstől, amelyek algoritmusokkal programozhatóak, a munka során keletkező bizonytalanságok kezelhetőek, a kudarcok tanulás révén kivédhetőek. Az informatikai ökokörnyezet karbantartása, a hálózat figyelése, a hardver és a szoftver fejlesztése belátható időn belül a Homo sapiens akciórádiuszán belül marad. Ugyancsak lesznek munkák, amelyek túl változatosak és túl specifikusak ahhoz, hogy algoritmizálhatók legyenek. Ilyenek az emberi testek egyedisége által megkövetelt testkarbantartási, ápolási munkakörök, és nem utolsósorban minden tevékenység, ami a művészetek körébe tartozik.

A munkát nem találó emberek dologtalan osztályt képeznek, akik életfeltételeit csakis az állam által garantált alapjövedelem biztosíthatja. E jövedelem hiányában a digitális átalakulás során létrejött emberi ész és emberi kéz közreműködését nem igénylő gazdaság által termelt javak és a szolgáltatások nem találnának fogyasztókat,

nem lenne piac, ahol a gyártók, a szolgáltatók az eladás reményében megjelenhetnének termékeikkel.

A digitális átalakulás szociológiai következménye a dologtalan osztály tagjait gyarapító netproletariátus és a velük egy társadalomban élő, szűkebb létszámú netburzsoázia megjelenése (*Bard–Söderquist 2002*). Ahhoz, hogy a két osztály viszonya ne a konfliktus, hanem a harmónia irányába vigye el a társadalmi együttélést, alaposan átgondolt, minden korosztályra kiterjedő nevelési programokra lesz szükség.

E programok egyik feladata annak biztosítása, hogy netproletariátus és a netburzsoázia közötti határok ne legyenek merevek, ne legyenek átjárhatatlanok, hanem legyenek mobilitási csatornák, melyek révén a netproletariátusból aki akar, képes és mer, a netburzsoázia tagja lehessen. A többség számára a dologtalanság nem feltétlenül sorscsapás. Nem feledhetjük el, hogy a magyar „munka” szó eredete a szláv „muka” szó, melynek jelentése „kín”, „fájdalom”, „szenvedés”. A digitális átalakulás autonóm megismerő és cselekvő mesterséges intelligencia programjai által dologtalaná tett embereket meg kell tanítani arra, hogy miként élhetnek teljes, örömteli életet, ha egymásra figyelnek, alkotnak, játszanak, tanulnak, szórakoznak, birkóznak az élet nagy kérdéseivel. Élethossziglan tartó, minden korosztály elérésére képes képzés és tanulás nélkül a dologtalanok élete utat veszhet, ahol a deviancia, a kényszer-cselekvések, a pszichopatológia csapdái leleselkednek rájuk.

Minél közelebb kerül az emberi képességekhez a mesterséges intelligencia, s minél szélesebb körben kerül alkalmazásra a társadalom rendszerszintű szerveződéseinben és az életvilágban, annál inkább felmerül a kérdés, hogy hosszú távon ki kit győz le? Az ember által egykor létrehozott mesterséges intelligencia szuperintelligenciává válva kiváltja az embert az evolúció által ráterhelt feladatokról, s lehetővé teszi az alkalmazkodást az ember számára a korábban elképzelhetetlen természeti és társadalmi változásokhoz, vagy az ember ura marad a maga által alkotott Frankensteinnek? Kurzweil szingularitásnak nevezi azt a fordulópontot, ahol az emberi és a természetes ész egymásra talál, egymást erősíti, s a géntechnológiai, a nanotechnológiai, valamint a robotikai fejlesztések következtében létrejön az Ember 2.0, más szóval az „emberfeletti ember”, akinek eljövételét Nietzsche már a 19. században megérezte (*Kurzweil 2014*). Nietzsche szerint „minden emberi lény alkotott valami önmagán túlmutatót”, s hőse, Zarathustra szájába adva azt kérdezi a jövőben születő embertársaitól, hogy „épp ti volnátok hát apálya ennek a nagy dagálynak, és inkább visszatérnétek az állathoz, semmint hogy felülkerekedjétek az emberen?” (*Nietzsche 2003:18*).

A gépi és az emberi ész szingularitás által létrehozott kapcsolata nem feltétlenül jelenti a zsidó-keresztény-humanista hagyomány szempontjából felfogott emberi összetevő dominanciáját. Martin Heidegger már a 20. század első felében felvázolta a totális társadalmi ellenőrzés rendszerét, amikor még se híre, se hamva nem volt a

számítógépeknek és a világ minden pontján elérhető kommunikációs hálózatnak, melynek virtuális terében a fizikai valós térben élő emberek és az ott létező dolgok minden rezdülése nyomot hagy. Heidegger machináció-nak nevezte azt az egész világra kiterjedő ellenőrző rendszert, melynek célja az Egész feletti hatalom megszerzése és megtartása a szervezettség, a gyorsaság, az óriásiaság révén. A machináció által megtestesített önmagára gerjedő hatalmi tébolyt Heidegger planetáris idiotizmusként jellemezte, ami elfelejti az emberekkel létezésük értelmét, megfosztva őket titkaiktól (Schwendtner, 2016: 163–167). Sosanna Zuboff 2019-ben megjelent művében már a Heidegger által megjósolt machinációt megvalósító digitális technológiai átalakulás ismeretében a társadalom totális ellenőrzéséről, digitális rabszolgaságról beszél, melynek jellegzetessége, hogy a digitális átalakulás társadalmának polgárai maguk adják el magukat a rabszolgapiacra. Amit valós időben és térben tettek, mondtak, írtak, az adattá válva lehetővé teszi a Nagy Adat módszer alkalmazása révén viselkedésük előrejelzését. Az ellenőrző-elemző idővel jobban tudja, mint ők maguk, hogy mire vágnak, mit akarnak, hova akarnak elutazni, s hova nem (Zuboff 2019).

A machináció azonban nem elkerülhetetlen sorscsapás. A planetáris idiotizmus ellenfele a szingularitásban megszületett új ember lehet, aki a machináció hatalmával szembeszállva képes lesz arra, hogy a szuperintelligens technológiai ökoszisztéma adta lehetőségeket az emberiség előtt álló feladatok megoldására tegye alkalmassá. A környezeti változások rövid távon a Föld nagy részének lakhatatlanná válásával fenyegetnek, ami emberek százmillióit kényszeríti majd lakhelyük elhagyására a hőség és a vízhiány miatt. Az éppen magunk mögött hagyott koronavírus-járvány ízelítő volt az eljövendő, nagyobb és súlyosabb járványokból. A fenntarthatatlan gazdasági fejlődés következménye a globális társadalmi egyenlőtlenség, mely az emberiség 20%-át részesíti a javak 80%-ában, amivel szemben áll az emberiség 80%-a, melynek a javak 20%-a jut. A javak igazságtalan elosztása talaján létrejött forradalmi ideológiák táplálják a fundamentalista vallási és az állami háborús terrorizmust.

A machinációval szembeni reziliencia tápláló forrásai azok a humán szférák, melyeket nem ragadhat magával a digitális átalakulás. A mesterséges intelligencia a nem túl távoli jövőben eleget fog tenni a felvilágosodás korából örökölt „Merj tudni!” parancsnak. A véges tudás azonban a nem tudás végtelenségéhez mérve nem lehet sosem teljes. Az emberi színjáték szereplői a tudás és a nem tudás mezsgyéjén mozogva ha akarják, ha nem, szembesülnek a létfelejtés által eltemetett két nagy kérdéssel: „Mit ér létezésük? És ha semmit sem ér, miért vagytok?”

Ezekre a kérdésekre csak az élő, érző, szerető, szenvedő ember válaszolhat, aki amíg csak él, keresi a jót, a szépet, az igazságosságot, és kerüli a rosszat, a rútat, az igazságtalant. Hankiss Elemér szellemi végrendeletében arra int, hogy a Kanttól kapott „Merj tudni!” parancsot váltsuk fel a Nietzschétől származó „Merj élni!” parancssal. Az episztemológiai tudást kiválthatja a mesterséges intelligencia, mely felül is kerekedhet az emberi intelligencián. Az ember sajátja az értékekre vonatkozó axiológiai tudás, mely nélkül a világ világtalanná válik, az atomjaira hullott társadalomban az emberek magukra maradnak a démonaikkal vívott küzdelemben.

Irodalom

- Bard, A., Söderquist, J. (2002) The power elite and life after capitalism. London, Reuters
- Gyekiczky T. (2020) Jogrendszerek a digitális társadalomban. Budapest, Wolters Kluwer
- Harari, Y. N. (2017) Homo Deus. A holnap rövid története. Budapest, Animus
- Kurzweil, R. (2014) A szingularitás küszöbén. Budapest, Ad Astra
- Mayer-Schönberger, V., Cukier, K. (2014) Big Data. Forradalmi módszer, mely megváltoztatja munkánkat, gondolkodásukat és egész életünket. Budapest, HVG Könyvek
- Nietzsche, F. (2003) Így szólott Zarathustra. Budapest, Osiris
- Smith, J. M., Szathmáry, E. (2012) A földi élet regénye. Az élet születésétől a nyelv kialakulásáig. Budapest, Akadémiai Kiadó
- Schwendtner, T. (2016) Heidegger és a nemzetiszocializmus. Budapest, L'Harmattan
- Zuboff, S. (2019) The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power. Profile Books